

stenciji duše o „*νοῦς* i *ψυχή*“, a nauci Crkve o vječnom životu dodao je teoriju o apokatastazi. Crkva je petim ekumenskim saborom osudila neoplatonizam i da je Origen bio živ, on bi se sigurno toj osudi pokorio i opet ostao najpravovjerniji sin Crkve.

Relikvijarij sv. Kristofora na Rabu.

Dr Dragutin Kniewald.

U stolnoj se crkvi na Rabu čuva relikvijarij s glavom sv. Kristofora, vrijedan, da se ikonografski prouči. To je četverokutna drvena kutija, obložena s pet strana izbijanim srebrom, visoka 30, a široka 34 cm. Kutija se daje otvoriti. U njoj je pohranjena jedna (relativno vrlo malena) glava, okrunjena dvostrukom krunom. Glava je pod staklom, koje se ne može otvoriti ni podići, a da se ne ozlijedi bi-



skupski pečat. Zadnji je pregledao ovu glavu i zapečatio je svojim biskupskim pečatom, po usmenoj predaji, biskup krčki dr. A. Mahnić, a tomu odgovara i pečat, na kojem se razabire križ s Mahnićeva grba, premda je pečat dosta nejasan, a i inače neoštećen. Moćnik je u velikoj cijeni kod Rabljana, a i stranci ga razgledavaju s mnogo zanimanja, pa je šteta, što se već dugo vremena nalazi u veoma lošem stanju. Imade dijelova, koji su vrlo oštećeni, naknadno umet-

nuti, a i oduzeti, kao na primjer četverokutni vrhunac piramidalnog poklopca, gdje je nekad očito bilo nešto drugo, a ne samo ona lagana i jednostavna pločica, koju danas vidimo. Na prednjoj je strani netko običnim čavlom zabio prostu oveliku željeznu kuku (vidi se i na našoj slici, nad glavom vojnika, koji napinje luk), da se njom može pričvrstiti poklopac.

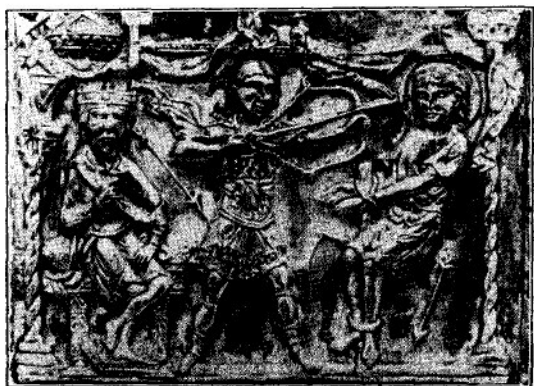
Poklopac je graden u obliku piramide s tupim četverouglatim završetkom, koji je danas bez ikakva ukrasa. Tako su dobivene četiri plohe, koje su ukrašene slikom Spasiteljevom, bl. Gospe, evanđeoskih simbola, sv. Kristofora i darovatelja. Na prednjoj je strani poklopca Spasitelj, prikazan, kako sjedi na bogatom prijestolu, držeći uzdignutu desnicu. Oko glave imade obruč s upisanim križem, a nad prijestoljem se nalazi natpis: IC XC. S lijeva, dolje, vidi se krilati vol držeći prednjim nogama knjigu, a s desna, isto tako, krilati lav. Na susjednoj je lijevoj plohi krilati čovjek držeći knjigu, a na susjednoj desnoj plohi orao. Tako je zapravo unesen nesklad u prostornu podjelu ovih ploha, jer je čitava prednja polovica poklopca, odijeljena ravnom crtom od druge polovice, posvećena prikazu »Maiestas Domini«, dok su plohe sasvim drugačije odijeljene. Sama slika Spasiteljeva u mnogom podsjeća na kameni reljef, danas uzidan vani na zidu stolne crkve, tako visoko, da ga je vrlo teško proučavati, a još teže fotografski snimiti.

U sredini lijeve plohe na poklopcu prikazana je bl. Gospa stojeći, raširenih ruku, prignute glave, s nimbusom, a oko njega natpis: MP ΘV. Na desnoj plohi vidimo sv. Ivana Krstitelja, raširenih ruku, s nimbusom oko glave i lijevo postavljenim natpisom: S IohS. Trokut, koji je ostao slobodan iza Gospe i sv. Ivana ispunjen je velikim biljevnim ukrasom.

Na četvrtoj je plohi poklopca prikazan sv. Kristofor, kao mlad snažan čovjek, uzdižući desnicom koplje, na kojem je Križ, okružen nekim ukrasom. Oko glave, opkoljene svetačkim kolobarom, čitamo natpis: S XTOFORVS. Njemu s lijeva i s desna vidimo, kako mu se mole uzdignutim rukama vjerojatno darovatelji, od kojih je onaj na lijevo, sudeći po odjeći, biskup.

I ostale su četiri vidljive strane relikvijarija obložene izbijanim srebrom. Na prednjoj je strani prikazan kralj, kako okrunjen sjedi na prijestolu i drži uzdignuti kažiprst desne ruke kao na zapovijed. Do njega je vojnik s napetim lukom, u koji stavlja strelicu hoteći prema dobivenoj zapovijedi usmrtniti sv. Kristofora. Ovaj je privezan uz kolac, zabijen u zemlju. No odozgo proviruje Božja ruka i otklanja ubojite strelice, te one ne pogadaju mučenika, nego se odbijaju, lome, ili padaju na napadača. Sve je uokvireno s dva stupića nejednake visine, ispletena od dva obla traka. Nad okrunjenom kraljevom glavom opaža se naznačena neka arhitektura, a isto tako i nad glavom sv. Kristofora. Ova je scena zavela neke površne posmatrače da je smatraju prikazom mučeništva sv. Seba-

stijana. No i bez obzira na to, da se od sv. Sebastijana strelice nisu odbijale, nego je bio sav njima izboden, sigurno je, da i ova scena prikazuje epizodu iz života sv. Kristofora. Legenda je naime o sv. Kristoforu kao divu, koji prenosi dijete Isusa na svojim ramenima, nastala u Njemačkoj.¹ Raniji pasionari ništa ne znaju o tom, nego su u glavnom suglasni s povijesnim čitanjem na dan sv. Kristofora u krčkoj biskupiji, koje glasi: na dan 27. srpnja, kad se ondje



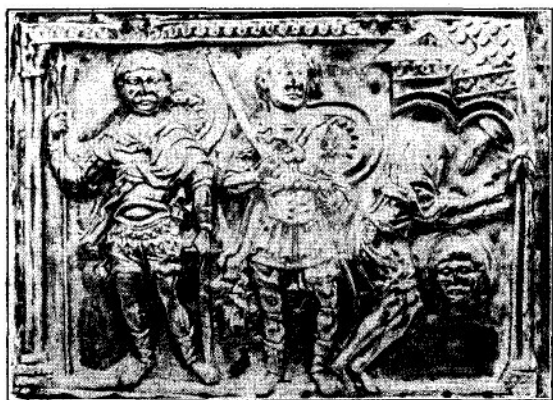
»Scriptores ecclesiastici tradunt eum propterea tale sibi nomen prae ceteris elegisse, ut quemadmodum S. Ignatius ad exprimendum ingentem, quo erga Deum flagrabat, affectum, Theophorus voluit appellari, ita et ipse tenerrimam suam quam semper in sinu fovebat erga Christum charitatem ipsa nominis appellatione significaret. Exinde factum est, ut fideles populi, qui Christophorum... venerabantur, eum propriis humeris divinum istud pondus sustentantem repraesentare solerent. Decio imperatore, in Lycia reclusus in carcere, Nicetam et Aquilinam... ad veram fidem convertit. ...Sanctus vero Christophorus, ligatis manibus et pedibus, virgis ferreis caesus... stipiti appensus et a militibus sagittarum ictibus petitus est. Ast sagittis a dextris eius et sinistris suspensis, una ex eis, veluti venti flamine retorta in oculum Dagni regis penetravit. Ideo tyrannus ira incensus Christi atletam capite plecti iubet.«

Mučeničku smrt sv. Kristofora prikazuje druga strana relikvijarija, uokvirena sa strane s dva visoka tanka dvojaka stupića. Tu su samo dva vojnika, jedan s mačen i sulicom, a drugi s mačem u desnoj i s tokom u lijevoj ruci, te mrtvo tijelo mučenikovo u času, kad mu je odrubljena glava, kako pada s napred ispruženim rukama. Odozgo opet proviruje Božja ruka, kao primajući dušu mučenikovu, a dolje je svečeva glava, s istom bujnom kosom, kao i na prvoj slici, samo zaklopljenih vjeda, dok su na prvoj slici oči otvorene (i kao da gledaju ukriž).

¹ Isp. Karl Künstle, *Ikongraphie der Heiligen*, Freiburg 1926., 154.

Ove su dvije srebrne ploče očito radene naročito za ovaj relikvijarij, u kojem se, po tradiciji, čuva glava sv. Kristofora.

Svaka od drugih dviju ploča prikazuje tri sveca, od kojih se svaki nalazi između dva stupića, a ispod luka. Jedna ploča



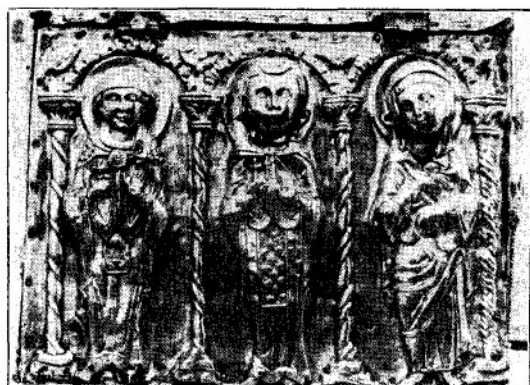
prikazuje tri apostola, sudeći po odjeći, držanju desne ruke i za-
motka u lijevoj ruci. Na drugoj su ploči prikazana dva biskupa i
jedna svetica. Biskupi su odjeveni u albu, koja ima kod jednoga
lijepo izradenu paruru na donjem rubu, zatim u pluviale i rationale.



Kod jednoga je pluvial na prsima zatvoren agrafom, kako se čini od
samih dragulja i bisera. U desnoj ruci drže križ, a lijevu su ruku
dlanom okrenuli prama van. Prvi je biskup odjeven u mitru, sta-
rijeg oblika. Nažalost su glave drugog biskupa i svetece, kao i
prvog apostola na predašnjoj ploči iskinute i naknadno metnute
druge, veće, kako se to i na slici jasno razabire, pa nije moguće iz
njihovih oblika izvoditi pravilnih zaključaka gledom na prvotni iz-

gled. Osam štupića, koji dijele ovih šest svetačkih figura, posve je različito, tako, da ni dva štupića nisu posve jednaka.

Nije lako datirati, kad je raden ovaj relikviarij. Stupići su izrazito romanskog značaja. Krist na poklopcu i grčki natpis nad Gospom arhaičkog su porijekla, a možda i samo reminiscencije ili nasljedovanje drugih slika. Simbol evanđelja sv. Ivana gotovo da čini utisak anđela iz renesanse. Nabori su kod odijela na prve dvije ploče nekako nemirni, dok su kod apostola mirniji i bolji. Ploča s dva biskupa proizvodi mirni i svečani, ako i samo ornamentalni utisak, premda su dvije glave kasnije izmijenjene s nerazmjerno većim glavama. Iz oblika racionala ne daje se također ništa zaključiti, jer se sličan tip racionata javlja u raznim krajevima u razno



vrijeme (u Bambergu već početkom XI. v., a u Toulu i Lüttichu tek u kasnom srednjem vijeku).² Najpouzdaniji je oblik mitre kod prvog biskupa. Tako je izgledala mitra oko g. 1100., kad je od čunjaste kape postala okruglom. Taj je oblik mitra zadržala samo kratko vrijeme, jer je doskora dobila po sredini zarez, slično, kao mekani muški šeširi danas. Već koncem XII. i početkom XIII. v. nosi se mitra s ovim zarezom tako, da se rogovi mitre ne uzdižu više sa strane, nego nad čelom i zatiljkom.³ Mitra, kako je vidimo na slici, nosila se u prvoj polovici XII. v. Vjerojatno je relikviarij bio svojina stare crkve sv. Kristofora na Rabu, iz koje je prenesen u stolnu crkvu. No mora biti stariji od kipa sv. Kristofora, koji je isto prenesen u stolnu crkvu, jer taj kip već prikazuje sveca kako nosi dijete Isusa, prema legendi, nastaloj u Njemačkoj u XII. i XIII. v.

² Isp. Joseph Braun S. J., Die liturgischen Paramente, Freiburg 1924, 152, 153.

³ Ib. 166, 168.